

УШБУ ИМАТ ДОМИГА ИЛИНМАНГ!

Гиёҳвандлик инсоният соғлиғи ва хавфсизлигига жиддий таҳдид солиш билан бирга, муайян ҳудудда криминоген вазиятга, жамиятнинг иқтисодий-маданий негизига салбий таъсир кўрсатмоқда. Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти баёнотида таъкидланишича, инсоният саломатлигининг буғуни ва келажаги учун энг катта глобал таҳдид гиёҳвандликдир. Ушбу иллат уюшган жиноятчиликнинг авж олиши, аҳоли ўртасида ОИТС ва бошқа юқумли касалликларнинг тарқалишига ҳам сабаб бўлмоқда.

Маълумки, гиёҳвандликка ружу қўйган шахснинг оиласи барбод бўлади, фарзандлари майиб-мажруҳ туғилади. У ҳамма нарсага лоқайд бўлади, беҳаё қилмишлар содир этади. Шу боис бу муаммога қарши курашиб бутун инсоният олдида турган мухим вазифадир.

Гиёҳвандлик воситалари нинг катта миқдорда етиштирилаётгани ва ер юзи бўйлаб шиддат билан тарқалаётгани келгуси авлодлар ҳақида қайғурадиган ҳар бир миллатни ташвишга solaётгани шубҳасиз. Маълумотларга қараганда, ҳозирги кунда гиёҳвандлик воситаларининг ноқонуний савдосидан тушадиган молиявий маблағ жаҳон аҳолисининг озиқ-овқат, турар-жой, кийим-кечак, таълим ва тиббиёт хизматига

сафранаётган харажатлардан анча ошиб кетади. Аммо мазкур иллатнинг ижтимоий хавфи жамиятнинг моддий йўқотишлари билангина чекланса кошки эди. Сурункали гиёҳвандликка берилгандарнинг аксарияти 30 ёшгача ҳам яшамайди. Унинг домига илинган инсонлар гиёҳвандлик моддаларини қўлга киритиш йўлида қотиллик, босқинчилик, талончилик, ўғрилик, фирибгарлик ва бошқа жиноятларни содир этишгача бормоқда. Ҳатто хуморини босиш учун ўз уйига ўғриликка тушишдан, ота-онасига қўл кўтаришдан ҳам тап тортмайдиганлар бор.

Гиёҳвандлик воситаларининг инсон томонидан истеъмол қилиниши тарихдан маълум. Бундан 40 минг йиллар аввал наркотик воситалар тўғрисида маълу-

мотга эга бўлинган ҳамда ундан фойдаланиб келишган. Қадимги манбаларда инсонлар гиёҳвандлик воситаларининг табиий турларини ишлатишганлиги тўғрисида маълумотлар қайд этиб ўтилган. Ҳозирги вақтда асосан синтетик йўл билан олинаётган гиёҳвандлик воситалари истеъмол қилинмоқда. Уларни ютиш, чайнаш, ҳидлаш йўллари билан қабул қилишади.

Наркомания юонча сўз бўлиб, «нарко» – телбалик, «мания» – кайфу сафо деган маънони англатади. Гиёҳвандлик воситалари бир неча гуруҳдан иборат. Марказий Осиё давлатларида асосан опий ва каннабиноид гиёҳвандлик воситалари учрайди. Ушбу касаллик гиёҳвандлик воситаларни

доимий равища ошиб борувчи дозада қабул қилиш, гиёхвандлик воситалариға нисбатан руҳий ва жисмоний майилликнинг ривожланиши, уни қабул қилишни тұхтатиши туфайли хумор ҳолатининг ривожланиши билан кечади.

Бу хасталикнинг ривожланиши түрт даражада намоён бўлади. Биофизиологик даража асосида психоактив моддаларни қабул қилишга бўлган ирсий майилликнинг борлиги ва инсонларнинг психофизиологик хусусиятлари ўз аксини топади. Индивидуал-психологик даражада замирида шахснинг ҳаёт тарзининг тўлақонли эмаслиги, шу туфайли юзага келадиган бўшлиқ ҳолатларини тўлдириш мақсадида сунъий руҳий эмоционал ҳолатларга берилувчан бўлиб қолиш ётади. Оилавий келишмовчиликлар, ажрашишлар, эр ёки хотиннинг хиёнати каби вазиятларда жабрланувчи томон ўзига «паноҳ» деб захри қотилга ишонади. Микросоциал даражада асосида инсоннинг атрофидаги муҳит, иш жойи, оиласида бўш вақтнинг кўплиги, макросоциал даражада асосида инсонга жамиятнинг таъсири, социал тузилиши, моддий таъминоти, урфодатлари ётади.

Гиёхвандлик воситалари ни истеъмол қилиб, жамиятдаги ўрнини йўқотиб, оиласида ажралиб, мазмунсиз ҳаёт кечиргандан кўра киши биринчи мартадаёқ қатъий йўқ дегани ағзал! Гиёхвандликнинг жисмоний ва маънавий зарарлари тўғрисида дунё оммавий ахборот воситалари бонг урмоқда. Кўпдан-кўп мамлакатларда, шу жумладан Ўзбекистонда ҳам ушбу муаммо ечимларига бағишинган бир қатор халқаро

анжуманлар ўтказилди, мазкур иллатга қарши чоратадибирлар кўриш мақсадида кўплаб маҳаллий ва халқаро ташкилотлар таъсис этилди. Лекин афсуски, бу бало ва оғатга ҳануз чек қўйилгани йўқ.

Илмий текшириш натижалариға қараганда, қорадори оғиз ёки бурун орқали инсон тағасининг ичкарисига киргач, аввало ичакларга сўрилади ҳамда қориндаги қон айланиш йўли билан жигарга етиб боради. Жигар уни оксидлаб ҳарорат, сув ва карбонат ангидридга айлантиради ҳамда умумий қон айланиш жараёнига қўшилиб кетишига ёрдам беради. Натижада жигар ҳужайралари ундан таъсиrlаниб цирроз касаллигига йўлиқади. Қорадорининг қайта-қайта истеъмол қилиниши оқибатида жигар циррози кучая боради. Жигар кичрайиб қотиб қолгач, фаолияти сусаяди. Унинг атрофидаги ҳазм қилолмаган ёғлиқ моддалар чўкиб қолади. Гиёхвандлик воситаларининг оксидлари халақит бергани учун йиғилиб қолган заҳарли моддалар қон айланиши билан муҳим марказий асаб тизимиға қадар етиб боради. Асаб ҳужайралари ишдан чиқиб, яроқсиз ҳолатга келгач, инсонда кўриш, эшитиш, ҳид билиш, фикр юритиш, ҳарорат, ҳолат, таъм билиш хусусиятлари йўқолади. Маълумки, асаб ҳужайралари ҳаёт моддаси саналмиш протоплазмадан таркиб топган. Заҳри қотил таъсирида у ўз ҳаракатини тезлаштиради ёки сусайтиради ёхудтиришиш, тортишиш ҳолати пайдо бўлади. Охироқибатда, протоплазмага ўтказилган бундай салбий таъсиrlар уни гиёхвандлик

воситаси истеъмолисиз яшай олмайдиган ҳолатга келтириб кўяди. Бундай дардга мубтало бўлган гиёхванд асабларини бир оз, вақтинча бўлса ҳам тинчлантириш мақсадида захри қотилни сурункали равища истеъмол қилишга мажбур бўлиб қолади. Гиёхвандлар ухлай олмаслик, сустлик, аъзойи баданининг оғриши, иштаҳасизлик, фамгинлик, кўзининг ёшланиши, титроқ, серпешоблик, томирларнинг бўртиб чиқиши, юрак ўйнаши, кўнгил айнаши, қайт қилиш каби ҳолатларни бошдан кечиришади. Энг даҳшатлиси – гиёхвандлик моддаларини истеъмол қилишга муккасидан кетган инсонларда ОИТС касаллиги жуда кўп учрайди.

Ушбу иллатнинг жамиятга етказадиган зарарлари беҳад кўпдир. Гиёхвандликка мубтало бўлган кимсада аввало ўзига, сўнг оиласига, касбиға ёки ўқишига, охироқибат ҳаётга қизиқиш сўнади. Айниқса, ишлаб чиқариш ва тараққиётнинг асосий кучи саналмиш ёки авлоднинг гиёхвандлик курбони бўлиши жуда ачинарли ҳолдир.

Шундай экан, гиёхвандликнинг олдини олиш, ушбу иллат ёшларимизни ўз домига тортишига йўл кўймаслик учун энг аввало, таълим муассасалари, корхона ва ташкилотлар ҳамда маҳаллаларда тарғибот-ташвиқот ишларини кучайтириш лозим. Шунда уларни гиёхвандлик дардидан асраран бўламиз. Бунга нафақат ҳукук-тартибот идоралари ходимлари, ота-оналар, балки таълим муассасалари, маҳалла-кўй, кўйинки, ҳар биримиз масъул эканлигимизни бир дақиқа ҳам унтишга ҳаққимиз йўқ.